

Глас

Ми знамо како су се народи Југославије ујединили у својој борби против њемачких тлачитеља и то јединство неће разбити, неће разрушити ни звјерства њемачких крзника, ни лажи Хитлерових агената, ни подле провокације народних издајника, плаћеничких лакеја Хитлера, ни четници Драже Михаиловића који се већ двије године боре заједно са окупаторима против вјерних синова властитог народа.

Из писма Свеславенског комитета — Нар.-ослобод. војсци

НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПОКРЕТА У БОСАНСКОЈ КРАЈИНИ

Год. I

25 октобар 1943

Број 10

Шести пленум Свеславенског комитета

Ових дана састао се по шести пут за вријеме овога рата пленум Свеславенског комитета у Москви, да подвуче резултате свога рада и да у ове дане великих побједа Црвене армије и свих слободољубивих народа изрази дух широке солидарности, који данас повезује сву словенску браћу у светој борби за слободу испод мрског швапског завојевача. Пленум Свеславенског конгреса могао је, данас, послје двије и по године рата, да пред читавим свијетом, пред свим народима, изнесе величанствена дјела побједе славенских народа, која су они већ до данас остварили на челу са својом руском браћом, са јуначким народима Совјетског Савеза. Још једном су сви славенски народи кроз уста својих делегата показали сву своју судбинску повезаност са Русијом и своју спремност да и на даље с њоме дијеле и добро и зло у овоме рату, да иду заједно до побједе јер су се увјерили да у њој имају најмоћнијег и најискренијег ослободиоца свих славенских и других поробљених народа. Пленум конгреса показао је, да је јединство славенских народа, исковано у крвавој и тешкој борби, израза у једну организовану силу и да ће оно сутра имати пресудног утицаја на цијелокупни ток догађаја у славенским земљама и осигурати све плодове борбе славенских народа. Видјело се да је већина славенских народа не само распламсала немилосрдну борбу по Пољској, Чешкој, Југославији, него да се данас уз бок Црвене армије, раме уз раме са својом руском браћом, боре на Дњепру, око Кијева, у Бјелорусији, пољске и чешке дивизије, које су уз свестрану помоћ Совјетске владе и совјетског народа организоване на тлу Русије. Јуначке груди чешких и пољских бораца красе ордени велике Совјетске земље за јунаштва учињена код Харкова, Смоленска, Брјанска. Беспријерним јунаштвом, обгрљени љубављу читаве Црвене армије, своје руске, бјелоруске и украјинске браће, хрле данас пољски и чешки борци у својим бригадама, пуковима и дивизијама да се свете швапским убојицама, који су њихову домовину заварили у црно и који ће сада платити за све крваве злочине. У тој организованој војсци Чеха и Пољака, која је крвљу и борбом везана уз братску Црвену армију гледа данас читави поробљени пољски и чешки народ своје праве и једине ослободиоце,

који ће заједно с њим извојевати слободу, створити срећну и задовољну Пољску и Чешку.

Огроман је значај пленума свеславенског конгреса за наш народно-ослободилачки покрет у име којег је говорио наш јавни радник друг Божидар Масларић, износећи сва јунаштва наших бораца, сву величину наше двогодишње борбе. Засједањем пленума Свеславенског конгреса у Москви још једном је кроз уста Масларића освјетљена борба нашег народа кроз ове двије и по године, још једном је са тако високог мјеста одано признање читавом нашем народу за муке и патње кроз које је прошао, за сва јуначка дјела

наше Народно ослободилачке војске.

Пред читавим свијетом пленум Конгреса једнодушно је жигосао издају југославењске избјегличке владе и њеног министра Драже Михаиловића, као свестраног помагача окупатора и заклетог непријатеља наше народне борбе. Никаквим се лажима и сплеткама у иностранству, а поготово у славенским земљама, неће послје овога моћи сакрити срамна издаја владе и њеног министра, а лажи које шире извјесне радиостанице о Дражиној борби против окупатора избиле су путпуно на видјело заједно са читавом прљавом работом њихових твораца.

Љубија — пресахло врело швапских тенкова

Храбри борци VIII Крајишке бригаде и Грмечког партизанског одреда, у добро припремљеном и вјешто изведеном налету, освојили су рудник Љубију и заробили цијелокупну непријатељску посаду са наоружањем. Рудник жељезне рудаче у Љубији, познат у читавом свијету, претстављао је, послје уништења дрвне индустрије у Дрвару, још једино велико индустријско предузеће на Крајини које су швапски грабежљивци користили за своје крваве планове.

Швапски разбојници надали су се да ће моћи од љубијског жељеза трајно правити тенкове, топове и авионе и помоћу њих појачати своја злодјела над нашим народом и нашом руском браћом. Али то су биле њихове јалове наде. Од јануара до октобра прошле године швабо није могао да изведе ни једног килограма љубијског жељеза, захваљујући нашим козарским и грмечким борцима који су заједно са народом били онеспособили пругу Босански Нови—Бања Лука.

Један од циљева великих офанзива удружених шваба, усташа и четника био је коначно осигурање отимачине љубијског жељеза за крваве рачуне наших вјековних душмана. Након дугог времена швабама је лањске године пошло за руком да поправе оштећени љубијски рудник. У сталном страху од руке народних осветника, швабо га је

добро утврдио, прошарао минским пољима и држао у њему до зуба наоружане снаге. Али ни тада није имао мира. То поновно коришћење рудника било је стално ометано нашим нападима на саобраћај и, коначно, оно није било дугог вијека. Одлучно ликвидиравши ту толико важну тачку за окупатора на Крајини, наши јуначки борци задали су један осјетан ударац швапским плановима продужења рата. Швапским грабежљивцима темељито је затворен љубијски мајдан плачке, швапски разбојници неће више моћи убијати наш народ и нејач, оклопљени љубијским жељезом.

Доносимо овдје неколико података из којих се види колики је ударац задан швапској ратној машини онеспособљењем љубијског рудника.

* * *

Љубијски рудник састојао се из три дијела, и то:

главног — највећег рудника, — Љубије, у којем су била смјештена сва техничка постројења, као: електрична централа, бункер за утовар рудаче, станица жичане жељезнице за истовар, механичка и столарска радионица, гатер—пила, ложiona, радионица за поправак локомотива и вагона, двије компресорске станице, апровизација, равнатељство и остало;

САНСКИ МОСТ ЈЕ НАШ

од рудника у Старој Ријеци (Козин) који је тек у изградњи, са једном мањом радионицом, утоварном станицом за жичану железницу и новом компресорском станицом у изградњи;

и, напokon, од станице за претовар рудаче у Приједору.

У руднику Љубији и Старој Ријеци копа се железна рудача, и то углавном сидерит и лимонит, који су по хемијском саставу одличног квалитета, јер садрже до 43 одсто, а и више, чистог жељеза.

Сидерит се употребљава за производњу челика, а лимонит за производњу сировог жељеза које је за њемачку ратну индустрију од неопцењиве важности.

Код осамсатног дневног рада и код цјелокупног броја од око 1.600 радника и намјештеника, дневна отпрема била је у задње вријеме, просјечно, до 1.800 тона (180 вагона).

Количина од 180 вагона дневно је, извожена у Њемачку, а сви остали вишкови стављани су у складишта, гдје су чекали потребан број расположивих вагона за утовар односно извоз.

Капацитет производње рудника далеко је већи, али како рудник није имао на располагању довољан број вагона, то су се у посљедње вријеме могле отпремати само горе наведене количине.

Цјелокупном производњом рудника располагало је швапско предузеће »Геринг Верке« из Њемачке.

Од коликог је значаја био тај рудник за Хитлерову ратну индустрију, види се по томе што је швапски главни штаб до капитулације Италије држао у руднику велике војне посаде — један до два батаљона своје добро наоружане војске, а повремено и један дивизион противоклопних топова (27 топова калибра 50 милиметара).

Уништењем електричне централе у руднику, остаје Приједор, Сански Мост, рудник и околна мјеста без електричне струје, тако да ће стати и мања индустрија која је била гоњена том струјом.

Приликом напада уништени су: електрична централа, бункер за претоваривање, све радионице, све локомотиве и жичана железница, тако да је сваки рад, а и свака отпрема рудаче немогућа.

Ако се узме у обзир да рудача има просјечно око 43 одсто чистог жељеза, то производња жељеза за швапску индустрију, губитком Љубије, опада дневно за близу 774 тоне сировог жељеза (преко 77 вагона), а мјесечно за близу 2.320 вагона.

Ако узмемо да просјечна тежина тенка износи 10 тона, просјечног топа калибра преко 120 милиметара 2 тоне, а тежина гвоздене конструкције подморница 400 тона, онда се лако може израчунати да уништење Љубије претставља за швабу мјесечни губитак од неколико хиљада топова и тенкова и неколико десетака подморница.

Што се поправке тиче — обзиром на преоптерећеност њемачке индустрије која је својевремено испоручила све техничке уређаје у руднику — не може бити ни говора о брзој обнови рада рудника Љубије.

Ми би желили да нас за сваки наш град у Крајини веже пријатна успомена, да име сваког нашега града изазове у нама ведра и весела сјећања, јер — то су наши градови.

Сански Мост!

При помену те вароши пред очи нам је излазила крвава и језива слика првог окупаторског, швапског злочина у Крајини, при помену тога имена плануло је срце сваког крајишника мржњом и осветом према њемачким крвницима.

У оно тужно и студено прољеће 1941 године, њемачки звјерови, те налокане свиње које себе називају вишим људима, преврнули су и утрнули крсну ђурђевданску свијећу браће Видовића, побили у селу Кијеву и Томини око тридесет највиђенијих људи и мртве их повјешали о дрвеће у Санском Мосту. У градском парку њихала су се о дрвећу трупа двадесетседморице сељака.

У љето, те исте године, усташе, уз помоћ својих учитеља и заштитника Нијемаца, отпочели су са крвавим покољима на Санском Мосту. Потекла је потоком крв, јаме су се пуниле љешевима побијених.

— Четници кажу, да ће све ово осветити, шапутао је народ у граду, али умјесто вијести о освети, стигао је глас о споразуму и сарадњи између четника, окупатора и усташа.

— Требали су се пољубити преко гробова браће Видовића — заплакао је народ и сад је потпуно окренуо поглед према Грмечу и Козари, према својој јединој и посљедњој нади — партизанима.

Све гласније и све ближе граду чула се пушка партизанка, док су се улицама, у друштву са окупаторима и усташама, вуцарале четничке мрцине сите и пјане од отете народне муке не стидећи се нимало што пролазе испод дрвећа на коме су још висили комади конопца о које су били повјешани побијени српски сељаци.

Двапут је наша војска продирали у Сански Мост, двапут су се улицама града ваљале љешине Нијемаца и њихових слугу, двапут су митраљежи народних бораца решетали по граду у коме је побијено за вријеме покоља седам хиљада невина народа.

* * *

Јесења ноћ између 20 и 21 октобра. Ево нас и по трећи пут пред Санским Мостом.

Кроз ноћ лагано промичу наше колоне према граду. Шапућу и смију се војници, сви су весели.

— Ко да идем својој кући, тако ми је мило — вели један.

У позадини с муклим треском дрндају хаубице, журе напријед противтенковски топови, цестом струже и зврји тенк.

— О, браћо моја, чудне спреме у партизана! — чуди се један кожунлија из Мањаче — а горе код нас, кад избију четници, шјеме им се умело дабогда, нит шта имају, нит шта раде, само поваздан нешто жваћу, присјело им.

— Мили моји, пуштите и мене, на

тенку ћу се возити, само да једног лопова доље удавим! — моли старац коме су Нијемци и усташе побили синове.

Пред сам почетак акције, у Првом батаљону Шесте бригаде, војници се отимају о бомбе, сваки жели да ноћас буде бомбаш и да јуриша на бункере.

Сви су напети и нестрпљиво очекују почетак, а кад у једанаест сати групу први топ, са свих страна око града, у једној истој минути, започе необуздан и јединствен јуриш баш кас да је нечија невидљива рука потегнула и дрмнула гвозден ланац сапет око града.

— Чујеш ли само како су сложено навалили, оде град ко бог један.

С узвишења оштро сијевају и грувају хаубице, пред самим бункерима поскакују и заглашно трескају противтенковски топови, док с обје стране у почетку решета снажни и непрекидна митраљеска ватра прекидана потмулом грмљавином ручних бомби. Здруговци, учесници у борбама на Козари и Грмечу, пружају у почетку упоран отпор.

Раде Ерцег, командант једног батаљона Шесте бригаде, не може да издржи, него као бомбаш јуриша испред свога батаљона. За њим у стопу читав његов батаљон. Са једнаким полетом обарају се на упоришта и остали батаљони. А борци Подгрмежког одреда сручују се у варош као да су се отиснули с бријега Ђедоваче с кога већ мјесецима гледају град.

Четврти батаљон Осме бригаде неоплажено се провлачи кроз жичу и вучки упада у град изненађујући претрашеног непријатеља, док се Трећи батаљон Тринаесте бригаде мушки пробија крухарском цестом и чисти и пали бункере на улазу у град.

На другој страни тенк двапут јуриша у град и двапут се повлачи пред оштром ватром противтенковског топа. Командир Треће чете Другог батаљона Тринаесте бригаде, Никола Ђаковић, звани Нинара, нестрпљиво искаче на цесту.

— Ни досада нам тенкови нису отварали пут у град. Јуриш на топ другови.

Топ је на јуриш освојен. Нинара пада смртно погођен и отвара пролаз тенку.

Кратак отпор Треће пуковније Горског здруга сломљен је пред необузданим налетом наших бораца. 850 војника и 15 официра заробљено је, 70 убијено и рањено. Плијен: 830 пушака, 40 пушкомитраљеза, 5 топова, 6 бацача, 2 вагона муниције, магацини са спремом.

Сански Мост је ослобођени. Борци Шесте, Осме и Тринаесте бригаде и Подгрмежког одреда састали су се у центру града на мјесту гдје су у прољеће 1941 били повјешани невини побијени сељаци. Мјесто грозе и страдања постало је мјесто одакле је објављена побједа и ослобођење Санског Моста.

Бранко Ђопић

Говор књижевника Р. Зоговића

поводом отварања Дома културе у Јајцу

Доносимо овај говор нашег књижевника Радована Зоговића у којем је изнесено становиште народно-ослободилачког покрета према питању културе.

Друже Врховни команданте!

Господине Шефе Британске мисије при Врховном штабу Народнo-ослободилачке војске!

Браћо и сестре! Другови и другарице!

Прије мјесец и по дана наша јуначка војска ослободила је град Јајце. Прије двадесет и неколико дана отпочели су ударнички радови на обнови ове зграде. Вечерас... наши ратници слободно јуришају или одбијају јурише код Горице и Љубљане, код Сушака и Сплита, код Ливна и Травника, Бијелог Поља и Никшића, Тетова и Охрида; ратници слободно јуришају или сламају јурише на величанственој линији фронта од Кијева и Витепска до Горице и Напуља, — а ми отварамо обновљени дом културе у Јајцу. Све те чињенице, свака за себе и сучељене једна с другом, говоре много, и говоре много више него што се на први поглед чини.

Град Јајце, од вечерас, има свој дом културе. Та чињеница још једном ће потврдити да је нашој ослободилачкој војсци и нашој новој, народној власти свето право народа на живот и културу, на културан и срећан живот. И више од тога — та чињеница потврђује да наши ратници слободно и извршиоци народне власти већ данас мисле не само о праву народа на слободан и културан живот, него и о могућностима остварења тога права, о сретствима његовог остварења. Без тих сретстава, без двора и позорница, клупа и сијалица, штампарија и хартије, књига и учioniца, без свега тога као власништва народа, право народа на једнакост, слободу, живот и културу било би само мртво слово на папиру.

Људи Јајца, који имају или буду имали шта да кажу нашим борцима или суграђанима, који желе или буду жељели да чују друге, да уче или да друге нечему поуче, да се забаве и насмију, — имају од вечерас своју трибуну, свијетло, клупе, чисте зидове и кров над главом. Наши ратници, увијек жељни да — на прекиду марша или на логоровању — проразговарају с грађанима, с дјецом и брижним старцима, да им покажу своја препланула лица и своје славно и драго оружје; људи који желе да стисну руку ратника, да се зближе с њима, да им покажу своје напоре и успјехе, — од вечерас ће то имати гдје да учине. Моћи ће да сједну један до другог, да се погледају на благом свијетлу сијалица. Чувајући овај дом, који су добили из руку наше војске и наше народне власти, грађани Јајца стаће још на једној позицији као заштитници народне власти, као сарадници, ослободилачке војске.

У томе је значај отварања Дома културе.

И до сада, ослобађајући градове, наша војска, без обзира на изгледе држања тих градова, бацала се, још уморна и знојава од битке, на чишћење улица и касарни, манастира и домова културе, скупљајући стакла која су попрскала од куршума и детонација, уклањајући рушевине и бојне препреке, чистећи прљава трагове фашистичких варвара. Да ли обнова овог дома значи више него — обнову без обзира на изгледе држања града? Свакако, значи. Овај дом обновљен је у данима, када је огромно порасла оправданост обнављања и перспектива трајности обновљеног. Овај дом обновљен је у времену у коме, као пуцкетање клица, чујемо звукове дана слободне, осјећамо мирис непрегледних орања, малтера, туцаног камена, растопљеног асфалта, пиловине и свјежих љусака, које падају под сјекирама и бљанма, — звукове и мирисе велике обнове у коначној, свеобухватној слободи.

Не кажем да је отада наш пут само раван. Не кажем да пред нама не ће бити још надљудских напора, великих искушења. Не кажем да се више не може десити да ми напустимо и по који ослобођени град. Не кажем да се не може десити да пострада и неки од домакова које смо, напором војске и народа, обновили, уљепшали и оживјели. Не, ја то никако нећу да кажем. Али ја кажем да су настали дани у којима непријатељ, уопште гледано, отступа, а ми наступамо, у којима су непријатељеви успјеси само мали, мјестимични, дјелимични — исто онако, као и наши узмаци. Настали су дани у којима се ми, уопште узев, све више осјећамо као брижни власници своје домовине, који јуришају да освоје, сачувају и развију њена богатства и њене тековине; дани у којима непријатељ осјећа све већи нагон да уништава богатства и тековине наше земље, јер види да је мора неповратно напустити.

Настали су нови дани, јер је братска Црвена армија истјерала за њих под бескрајним јесњим кишама руских пољана, у прашини бескрајних пугева, у мразу, снијегу, јуришима и земуницама. Настали су нови дани, јер се жарке заставе Црвене армије већ вијоре над древним Смоленском, пред Витепском, на вратима Кијева и Дњепропетровска; јер совјетски коњаник напада свога коња на Дњепру и поручује нам да ће, ускоро, захватити у своју кацигу воде с Прута и Дунава. Настали су нови дани, јер је Црвена армија омогућила англо-америчке побједе у Либији, Тунису и Сицилији, јер је потукла Муслинијев елитни корпус на источном

фронту, онемогућила Хитлеру да у најсудбоноснијем тренутку прискочи италијанским фашистима у помоћ и тако одлучила питање избацивања Италије из рата. Настали су нови дани, јер је Италија, једина велика Хитлерова савезница у Европи, избачена из строја, јер хитлеровски савези пуцају по свим шавовима и хитлеровци су присиљени да воде рат у земљи с народом, који су им до јуче много помагали у рату, — да воде рат за савезе са својим ратним савезницима! Настали су нови дани, јер је наша народно-ослободилачка војска истрајала за њих у биткама у пробојима, гладима и болестима, јер се исковала у бритко оружје, способно да зада решавајући ударац у свим великим тренутцима који стоје пред нама.

У томе је једно од значења обнављања Дома културе.

Ми смо, настојећи да по сваку цијену онемогућимо опстанак непријатеља у нашој земљи и мобилизацију њених снага за рат против братског руског народа, енглеског и америчког народа и свих поробљених али непокорених народа, спалили и уништили много творница, касарни, жељезничких станица, јавних установа. Ми смо били спалили и овај дом. Али, ми то нисмо радили зато, што смо вољели да будемо мајстори згаришта и рушевина, као фашисти. Не, ја сам гледао огромну тугу наших ратника на згариштима творница на Оштрељу. Наши ратници нису рушили и спаљивали зато, што нису вољели богатства и тековине своје земље, него што су вољели слободу више од њих, више од свог живота, изнад свега! Онај који није спреман да да све за слободу, тај је неће ни имати. Совјетски херој рада волио је бескрајно свој величанствени Дњепрострој. А кад је постао ратник, разорио је свој Дњепрострој, да не би, да никако не би послужио тиранима.

И — да ми нисмо рушили и спаљивали зато што не волимо богатства и тековине своје земље, него што волимо слободу изнад свега, — нека покаже и ова ударничка обнова овог дома културе! Ми смо били ријешени и ријешени смо да уништиме све, што би непријатељу помогло да уништи нашу слободу и слободу наше браће и наших савезника, слободу човјечанства. Ми смо ријешени да у слободи обновимо све, што смо у рату срушили или запалили, — да обновимо, да подигнемо, уљепшамо све што је рат разорио. Ми смо показали да смо способни да учинимо оно прво. Ми показујемо и ми ћемо показати да смо способни да ударнички, херојством рада, извршимо и ово друго. Народи, који су родили нашу херојску војску, који су дали и који ће давати раднике-ударнике какви су били радници на обнови овог дома, — ти народи биће у стању да учине све што буду одлучили, што буду помислили да учине. А у том плодотворном јединству дјела и мисли, дјела које обогаћује мисао, и мисли која води и подиже дјело, по-

рашће и његова мисао и његова дјелатност!

У томе је још једно од значења обнављања Дома културе.

Без слободе ни прољећа нису прољећа, ни потоци не жуборе слободно, ни траве нису зелене и рошљиве, ни човек не опажа кад шљиве и гроздове на родним гранама почињу да руде. Али, у слободи... о, нас већ боле руке од жеље за плуговима, чекињима, брадвама и благама! Дишћу се разорени зидови наших кућа, наших школа и домова. Заблистаће прозори на сунцу, зацвренити се нови кровови у грању! Заклињемо се својим ослободилачким оружјем, да ће тако бити! Заклињемо се овим јединством, што су га радници и раднице симболично остварили на обнови овог дома, — да ће тако, да тако мора бити. Наша домовина зна шта то значи, кад јој се ми заклињемо!

Да живи наша славна и намучена домовина, њена борба за слободу, њена коначна слобода и њена велика обнова!

Да живи наша херојска народно-ослободилачка војска и наша нова, народна власт!

Да живи наш врховни командант, руководиоца и учитељ, друг Тито!

Радован Зоговић

Обласни НОО предузима мјере за помоћ пострадалим крајевима

Отпочињући свој рад, Обласни НОО предузео је мјере да се помогне опљачканим и економски упропаштеним крајевима Крајине. Потреба те помоћи је врло велика. Двогодишња звјерства, пљачкања и отимања која су вршили окупатори и њихови помагачи усташе и четници потпуно су упропастила неке крајеве. Читави крајеви гламочког и купрешког среза остали су без икакве ичега.

Да би се олакшао тежак живот становништва тих крајева, Обласни НОО је предузео мјере да се већи дио тог становништва пресели у крајеве које народни непријатељи нису успјели опустошити, да се прикупи жита и пошље помоћ тим опустошеним крајевима и, на крају, да се омогући размјена производа са сусједним срезovima. У ту сврху одржане су 10 и 17 октобра конференције НОО у гламочком и купрешком срезу. Конференцијама оба среза присуствовали су готово сви одборници. Једногласно су одобрене мјере које је предузео Обласни НОО. Осим тога на конференцијама се је манифестовала дубока мржња народа оба ова краја против усташа и четника. Одборници су у својим говорима изнијели сва звјерства, пљачкања и уништавања која су чинили усташе и четници. Затим је дошло до једнодушне манифестације против избјегличке југославенске владе и свих реакционарних кругова у свијету и у земљи који се напрежу из петних жила да униште тековине демократске народне владавине. Подвучена је потреба за што већим учвршћењем НОО и народне власти.

Чувајмо народно здравље

Спријечимо унапред епидемију пјегавца и трбушног тифуса

Наш народ је живио у веома тешким и неповољним здравственим приликама и прије овога рата. Разни противнародни режими у Београду водили су мало рачуна о здрављу широким народних слојева. Здравствене прилике биле су очајне, нарочито у нашем селу, које је било запуштено, не само у здравственом, већ и у економском, политичком и културно-просвјетном погледу. У нашој Крајини су и прије овог крвавог ослободилачког рата харале заразне болести као што је пјегави и трбушни тифус, свраб и сифилис.

Овај наш свети рат, који већ двије и по године води наш народ тако успјешно против крволочног окупатора и његових слугу, погоршао је, као што је то случај код свих ратова, здравствене прилике у нашем селу и народу. Живот је постао још теж и напорнији, у појединим мјестима било је и глади. Оскудица у одијелу, а нарочито у обућу, оскудица у лековима, медицинским радницима, установама и лековима у сврху спречавања и лијечења болести, а нарочито заразних, све су то повољни услови за појаву разних болести а особито за ширење заразних болести, чија су нам опасна жаришта остала као тешка наслеђа немара и нерада противнародних југославенских режима. Мијењање народа код евакуација испред непријатеља само повећава ову опасност.

Поред ових узрока долази још један веома важан. Мрски окупатор и његове слуге сијали су и сију у наш народ, приликом својих разбојничких испода и офанзива, поред смрти и пустоши, још и разне тешке заразне болести као што је пјегави тифус и сполне заразне болести.

Оваково здравствено стање у нашем народу руководи нас, да предузмемо све мјере око чувања народног здравља, јер смо свјесни да је потребно за успјешно вођење наше свете борбе што боља организација здравствене службе не само у војсци већ и у позадини. У овој нашој борби за очување народног здравља, у борби против пјегавца, трбушног тифуса и свраба треба да окупимо најшире народне слојеве.

Наш народно-ослободилачки одбори, као органи јединственог народно-ослободилачког фронта, и на овом пољу, здравственом пољу, организују и ову службу, здравствену службу и спроводе све мјере око чувања народног здравља и спречавања и угушивања епидемија. У помањкању медицинских радника и установа, као што болнице, здравствени домови и амбуланте, никле су при њима здравствене секције за рад на здравственом пољу као њихови помоћни органи.

Ове здравствене секције треба да су жариште хигијенско-просвјетног рада

у сваком селу, граду, општини, срезу и округу. Ту треба да је усредсређен рад око чувања народног здравља.

Као најважнија задаћа треба да им буде борба против заразних болести, трбушног тифуса а нарочито пјегавог тифуса, јер су и данас ту повољни услови да ове епидемије избију као зимус и прољетос, ако не предузмемо на vrijeme одговарајуће мјере. Још су нам у свјежем сјећању посљедице зимушње и прољетошње епидемије пјегавца.

Сада је вријеме да се окречи стан, уреди дворниште, побрине за здраву пijaчу воду, копају заходи и заходске јаме, да се ликвидирају уш и сва нечистоћа. Сада треба да се пече креч и направи буре за парење. Свако село треба да има бар по једну кречану и буре за парење. Већ сада требамо организовати пријаву сваког сумњивог случаја заразних обољења у селу. Припремати треба већ сада просторије за издвајање болесника и уредити их. Потребно је, дакле, да се активизира рад у здравственим секцијама и, следствено томе, и у народно-ослободилачким одборима. Не смијемо дозволити да се појаве зимушње и прољетошње тегобе. Данас имамо већ довољно искуства и њиме треба да се обилно служимо.

У овом нашем раду ослонићемо се на све антифашистичке организације које ће нам пружити своју помоћ. Треба да пробудимо и подигнемо хигијенско-свијест нашег народа у борби за очување свога здравља. Народ треба сам да спроведе све здравствене мјере.

Знамо да наш војни санитет посједује исто тако своју санитетску организацију. Тај нам је санитет увијек најспремније пружио своју помоћ. И сада ћемо се ослоњити на њега, на његове лекове, медицинске раднике, установе као што су војне болнице и амбуланте, јер су оне и наше. Исто тако знамо да се и за лијекове можемо обратити на њих.

Имајући у виду изложене здравствене прилике у Крајини као и скупло плаћено, искуство приликом зимушње епидемије пјегавца, рјешени смо да предузмемо све мјере, да се користимо тим искуством, да би избјегли појаву заразних болести а нарочито пјегавца. Сарађујући са широким народним масама на здравственом пољу, свјесни смо истине да је лакше болест, а нарочито заразну, спријечити него лијечити. Стога ћемо активизирати жаришта на пољу здравственог рада, наше здравствене секције, ослањајући се у раду на наше организације и на наш војни санитет. Само ћемо на овај начин, активном борбом, сачувати народно здравље и спријечити појаву епидемија које нам пријете и свога пута.

Др. Васо Бутозан

Писмо VI пленума Свеславенског комитета Генералима, официрима и борцима Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије

Драга браћо,

Кроз рику топова, кроз пожар и грмљавину невиђених бојева, обраћамо вам се са ријечима љубави и поздрава. Између нас се налазе борбене линије фронтова, али нас оне нису подијелиле. Ми живимо са истим осјећањем, са истим мислима као и ви. Ми тежимо ка истом циљу: ослободити свијет од хитлеровске куге и дати слободу подјармљеним словенским народима. У ватри великог рата, у патњама наших народа, у пламену свете мржње према освајачима, очеличило се срце Словена. Ми знамо да нас очекују жестоки бојеви, тешке кушње, али ми се надамо и са увјереношћу гледамо у будућност. Ми вјерујемо, ми знамо да се сунце победе помаља над свијетом. Ту побједу носи на својим заставама Црвена војска, која задаје непријатељу жестоке ударце. Ту побједу убрзавате ви, драга браћо, својом храбром и јуначком борбом.

Ми знамо како су се народи Југославије ујединили у својој борби против њемачких тлачитеља, и то јединство неће разбити, неће разрушити ни звјерства њемачких крвника, ни лажи Хитлерових агената, ни подле провокације народних издјаника, плаћеничких лакеја Хитлера, ни четници Драже Михаиловића који се већ двије године боре заједно са окупаторима против вјерних синова властитога народа.

Цјелокупно слободољубиво човјечанство са поносом и радошћу прати вашу јуначку борбу. Ваши успјеси надахњују све друге земље које је Хитлер подјармио. Ваши батаљони, бригаде и одреди били су ти који су, у току најжешћих бојева за Москву, приковали у западној Србији четири њемачке моторизоване дивизије. Ви сте принудили Хитлерово заповједништво да, у току савезничких операција у Сјеверној Африци, пребаци у централну и западну Босну трупе и ратну технику која је била одређена за сјевероафричко поприште ратних операција.

Слободољубиви народи никада неће заборавити да је јуначка Народно-ослободилачка војска у току двије и по године прикивала и десетковала преко 30 фашистичких дивизија.

Приближава се свијетли дан побједе. Дакле, учините све! Не жалимо својих живота и крви да засија радост и миром Југославије. Да се у поново обновљеним градовима и селима заорне пјесма слободног Словенства, пјесма братства и побједе. Дајмо све за борбу, за слободу и част велике словенске обитељи.

Живјели народни осветници, партизани Југославије!

Живјела јуначка Народно-ослободилачка војска!

Живио њезин командант и руководиоца народне борбе, Тито!

Смрт њемачким освајачима!

Црвена армија заузела је Мелитопол

На десној обали Дњепра Црвена армија ломи читаву непријатељску одбрану и нехадрижно наставља офанзиву

Нијемци су напрегли све своје снаге, сву своју фашистичку технику и све расположиве трупе да одрже своје одбранбене положаје на десној обали Дњепра и да по сваку цијену, како се то говорило у наређењима њемачке врховне команде, онемогуће Црвеној армији пробој силно утврђене одбранбене линије у простору Мелитопола.

Али читав свијет, који са крајње напрегнутом пажњом прати свакодневни ток гигантске борбе на Истоку, ових дана опет је чуо како су загрмили плутуни кремаљских топова у славу нове побједе:

Трупе Четврте украјинске фронте, послје многодневних упорних бојева, сломиле су жестоки непријатељев отпор и, нанијевши му тешке губитке, данас 23 октобра, потпуно су заузеле град и железничку станицу **Мелитопол**, важно стратегијско средиште одбране Нијемаца на јужном правцу, које је затварало прилазе Криму и доњем току

Дњепра. На тај начин, моћни њемачки појас на лијвјој ријеке Молочнаја, јачи него одбрамбена линија Нијемаца, коју су они имали на ријци Алуз, како по својој инжењерској снабђености противотанковским препрекама, тако и по насићености пјешадијом, артиљеријом и тенковима, пробијена је на одлучујућем сектору. (Из дневне заповијести маршала Совјетског Савеза друга Стаљина генералу армије Толбукину).

Други моћан ударац који је последица данашњег хитлеровског армији претставља заузимање Пјатиханке, града и железничке раскрснице који спаја пруге које воде из Дњепропетровска, Кременчуга и Кијева. Они су намјеравали да овдје зауставе совјетско напредовање и затим ликвидирају совјетски пласдарм на десној обали Дњепра, али смјелим продором совјетске су трупе пренеразиле непријатеља, побркале планове противника, разбиле њемачку одбрану и у боју заузеле Пјатиханку.

Истовремено, кршећи непријатељев жилав отпор, Црвена је армија раширила своје базе на десној обали Дњепра, а такође и на десној обали ријеке Сош.

Дописник „Правде“ упоређујући битку на десној обали Дњепра са битком код Стаљинграда, пише: „Оне су веома сличне и по густини концентрисаних сила са обадвије стране на уском сектору, по смртоносној јачини артиљеријске ватре. Хитлеровци се јаросно боре за сваки положај. Једно село на десној обали Дњепра прелазило је шест пута из руке у руку. Настојећи да ишчупају то село из руку совјетских трупа Нијемци су предузимали 28 протунапада. Непријатељ је у операцијама око овог села изгубио око 2500 војника, 21 тенк и 3 аутоматска топа.

Тако су порушени сви планови Хитлерове врховне команде у вези са заустављањем Црвене армије на Дњепру и одржањем стратешких важних положаја, који бране прилазе Криму.

НАРОД СИТНИЦЕ ОСУДИО ЈЕ СРАМНУ ЧЕТНИЧКУ ИЗДАЈУ

Сви одборници бивше ситничке општине састали су се ових дана на конференцију да продискутују сва политичка и економска питања која се тичу народа овога нашег краја. Поред тога, требало је уредити и сама организација ове општине, чији су поједини дијелови тек ослобођени, изнад окупаторског јарма и четничке пљачке.

Износели политичко и економско стање својих села, поједини одборници из Чађавице, Стражице, Ораховљана, Раткова и Соколова раскринкали су слуганску улогу четничких банди Драже Михаиловића. У многим примјерима износили су организовану пљачку ових банди, које су нагониле сељаке ових крајева да дају окупатору своју стоку, жито и бијели мрс за јадни и мршави »фасунг« из Бања Луке. Ове четничке банде извршиле су, поред тога, праву пљачку у појединим селима, отимајући од сељака нарочито стоку и тукући голоруки народ. Шта више, они су убијали и поједине одборнике, који су имали храбрости да се супротставе овој безобзирној пљачки. На ово насиље ових изрода и плаћеника, наш народ са Ситнице одговорио је мобилизацијом у нашу Народно-ослободилачку војску. Само за неколико дана, добровољно се јавило преко 300 бораца у наше бригаде. Поред тога, народ је дао обилне прилоге у живижним намирницама за нашу војску. Исто тако је народ тражио оружје и ступио у активну борбу, са оружјем у руци, против четничких банди и њихових малобројних јатака у селу. У једном селу, Соколову, сељаци су ухватили и разоружали пет четничких бандита.

Тако се народ Ситничке општине придружио напokon својој осталој браћи да се заједничким снагама боре за слободу.

ИЗ ПОСЛЕДЊИХ ИЗВЈЕШТАЈА ВРХОВНОГ ШТАБА

Нове побједи наше војске

Њемачке јединице које су 9 октобра помоћу тешких тенкова успјеле да се пробију у Цриквеницу и Краљевицу биле су приморане да се повуку и поменути градови поново се налазе у нашим рукама.

На отсјеку фронта Сплит — Трогир наше јединице успјешно одбијају све јурише Нијемаца који покушавају да се пробију ка граду Трогиру који се чврсто налази у нашим рукама.

Напад на Травник

15 октобра наше јединице извршиле су напад на град Травник. Борба је трајала читаву ноћ. Помоћу артиљеријске ватре наши борци освојили су сва утврђења око града. 16 октобра по наређењу Врховног штаба наши борци обуставили су борбу и отступили из Травника, јер су Нијемци довели моторизоване јединице из Сарајева. У току 16, 17, 18 и 19 октобра борба се пренијела дуж цесте и жељезничке пруге Травник—Сарајево, гдје наши борци успјешно уништавају јаку њемачку моторизовану колону од 350 теретних аутомобила и неколико десетака тенкова. Непријатељ трпи прилично велике губитке.

Јединице наше IV Крајишке бригаде избациле су из шина код Високог и Илиће два непријатељска војничка воза. Уништене су двије локомотиве и 36 вагона. Убијено је 24 и заробљено 27 Нијемаца. Наши борци заплијенили су извјесну количину ратног материјала.

Наше јединице које су извршиле успјешан напад на индустријски град Зеницу, пошто су испуниле постављену задаћу, вратиле су се у своје базе. Осим електричне централе, високих пећи и рудника, у Зеници су уништена и друга предузећа, међу којима велика ложiona за ремонтирање локомотива. На жељезничкој станици и ложioniци

наши борци уништили су 27 локомотива и 160 вагона. Зеницу су браниле њемачке и усташке јединице. За вријеме уличних бојева непријатељ је претрпио велике губитке.

Акције XI Дивизије

Јединице Пете козарске бригаде и XII Бригаде XI Дивизије заузеле су Гојковац и унишtile 3 оклопца воза на прузи Добој—Тузла. Заробљено је 25 домобрана и заплијењена извјесна количина ратног материјала.

Јединице наше XI Дивизије на прузи Дервента—Добој избацили су из шина 3 теретна воза и унишtile 3 локомотиве, 40 вагона и 2 жељезничке станице. Наши борци заробили су 50 непријатељских војника са оружјем и заплијенили вагон меда.

Ослобођење Андријевице, Берана, Нове Вароши и Билећа

Јединице које се налазе под командом генерала Пеке Дапчевића заузеле су у Црној Гори градове Беране и Андријевицу, а у Санџаку град Нову Варош. Приликом заузећа Берана, у руке наших бораца пао је богат ратни плијен, међу осталим 90 топова и тешких бацача мина. Талијанска дивизија »Венеција« која се налазила у Црној Гори потпуно је прешла на нашу страну.

У Херцеговини, јединице X Бригаде заузеле су град Билеће. За вријеме боја око Билећа и у самом граду, наши борци истрејили су преко 200 Нијемаца и четника Држе Михаилаића.

Код Имотског јединице Прве далматинске бригаде потукле су једну њемачку колону, заузеле Посушје и избациле Нијемце у Имотски.

Јединице наше Пете дивизије заузеле су у Херцеговини жељезничке станице Брадину и Подорожац близу Коњица.

200 пушака, 2 бацача, 6 пушкомитраљеза, 3 тешка митраљеза, 20 хиљада метака и већа количина другог ратног материјала.

Срушен је мост који спаја град Дубицу са Хрватском.

Убијено је 100 непријатељских војника, од чега 70 жандара — усташа, који су изгорели у запаљеној згради.

14 октобра јединице IX Крајишке НОУ бригаде унишtile су жељез. станицу Лашва и том приликом су заробиле 20 домобрана и нешто побили. Заробљено је: 20 пушака и 1 тешки митраљез, као и вагон одјеће.

Јединице Травничког НОП одреда заједно с неким дијелом III Крајишке НОУ бригаде унишtile су посаду у Хан Били и разрушиле мост.

16 о. мј. одбијен је напад непријатеља на Турбе. Том приликом непријатељ је имао 2 камиона мртвих и рањених.

Борба прса у прса код Пискавице

XI Крајишка НОУ бригада између 18—21-X имала је неколико жестоких окрсаја с непријатељским трупима на комуникацији Бања Лука — Бос. Нови. У борби код Пискавице са једном непријатељском бојном прса у прса, гдје су се борци боли ножевима, убијено је 80 непријатељских војника, заробљено 14, а велики број рањен. Заробљен је и један Талијан. Заплијењено је: 1 брдски топ са 50 граната, 1 тешки бацач, 2 мала бацача, 8 »шараца«, 4 шмајсера, 5 пиштоља, 60 пушака, доста пушчана и митраљеске муниције.

Ликвидирана је жељезничка станица Пискавица и на њој заробљено 36 домобрана. Заплијењено је: 1 мали бацач, 3 пушкомитраљеза, 25 пушака, и доста муниције.

Разбијање четничких банди

19-X — Сански НОП одред одбио је напад четничке бригаде у селу Кожицама и том приликом отео 150 ком. оваца, које су четници опљачкали од сељака. Све су овце повраћене сељацима. Заробљена је четничка куђиња и нека документа. Непријатељ је имао губитака.

Истог дана јединице наше XIII Крајишке НОУ бригаде заробиле су 2 четника с оружјем, а 2 су убијена.

У времену од 1. до 17 о. мј. Дрварском одреду се предало 28 четника и легионара са оружјем.

19 и 20-X — Сански НОП одред напao је четничку банду у с. Вилусима и том приликом ранио неколико бандита. — Нешто војничке спреме је заробљено.

Са крајишких фронтана

Побједоносне борбе широм Крајине

Јединице IV НОУ дивизије заузеле су 16-X о. г. рудник Љубију. Минирани и спаљени су: компресори, електрична централа, (која је служила за погон и освјетљење свих постројења у Љубији), бункери за утоварање рудаче, радионице и остала постројења. Заробљено је 200 домобрана и неколико официра. Заплијењена је извјесна количина експлозива, муниције, 2 противколска и 1 брдски топ, 1 тешки бацач мина, неколико малих бацача мина, око 150 пушака, 13 пушкомитраљеза, неколико тешких митраљеза и остале спреме која је у пребројавању.

Јединице Подгрмечког НОП одреда, у засједи, 11-X о. г., на прузи Сана — Приједор, између Трнове и Шеховаца.

сачекале су непријатељски воз, који је одлетио у ваздух. Том приликом уништена је једна локомотива и четири вагона. Заробљено је: 51 домобран и један жељезничар. Заплијењено је: 34 карабина, 5 пушкомитраљеза, 1 лаки бацач и остале ратне спреме. Непријатељ је имао око 10 мртвих.

XI Бригада ликвидирала је непријатељски гарнизон у Дубици

XI Крајишка НОУ бригада IV НОУ дивизије, под командом Милоша Шилеговића, ликвидирала је непријатељско упориште Бос. Дубицу.

У овој акцији заробљено је: 120 непријатељских војника. Заплијењено је:

ПОСЛЕДЊЕ ВИЈЕСТИ

ЦРВЕНА АРМИЈА ОСВОЈИЛА ЈЕ ДЊЕПРОПЕТРОВСК

Трупе III Украјинске армије и трупе II Украјинске армије заузеле су 26 октобра на јуриш Дњепропетровск, Дњепропетровск и Каменск.